

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE, TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE, ALUEIDEN KOMITEALLE JA EUROOPAN KESKUSPANKILLE**Vuosi euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotosta**

(2003/C 36/02)

1. TIIVISTELMÄ

Lähes vuosi on kulunut euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotosta, ja eurosta on tullut osa EU:n kansalaisten jokapäiväistä elämää.

Marraskuussa 2002 tehdyn Eurobarometri-tutkimuksen mukaan enemmistö EU:n kansalaisista on tyytyväisiä euroon. Vain yksi henkilö kuudesta pitää euron käyttöä jossain määrin vaikeana. Kansalaisten suuri enemmistö tottui käteiseen eurorahaan nopeasti: 92,8 prosenttia pitää euroseteleiden käsittelyä helppona eikä kahdella kolmasosalla ole vaikeuksia kolikoiden kanssa. Valtaosa EU:n kansalaisista katsoo, että arvoltaan erilaisia seteleitä (83,7 %) ja kolikoita (53,5 %) on juuri oikea määrä.

Kansalaiset tuntevat hyvin muiden euroalueen valtioiden kolikot. Kasvava osuus kolikoista on "ulkomaisia" erityisesti rajaseuduilla, suurkaupungeissa ja turistikohteissa. Kolikoiden erilaiset kansalliset kääntöpuolet herättävät kiinnostusta, ja 92,6 prosenttia tutkimukseen vastanneista totesi, että kolikoiden erilaisuus ei aiheuta heille vaikeuksia. Monet ovat alkaneet kerätä näitä erilaisia kolikkosarjoja. Keräilijät kiinnostuivat myös eurokolikoiden 80:sta "aidosta" keräilykappaleesta, jotka laskettiin liikkeeseen jäsenvaltioissa vuoden 2002 aikana. Niitä ei ole tarkoitettu tavallisiksi maksuvälineiksi.

Eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönotto on vaikuttanut euron käyttöön myös euroalueen ulkopuolisessa Euroopassa ja muualla maailmassa. Eurooppalaiset matkailijat suosivat euron käyttöä maailmalla, mikä edistää tätä kehitystä: 53 prosenttia matkalle lähtijöistä ottaa euroja mukaansa lähtiessään euroalueen ulkopuolelle, kun taas dollareita ottaa mukaansa vain 16 prosenttia matkailijoista. Näyttää siltä, että käteinen euroraha hyväksytään yleisesti maksuvälineeksi kolmessa euroalueen ulkopuolisessa jäsenvaltiossa (Tanska, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta) sekä 12:ssa liittymistä valmistelevassa valtiossa, tosin yleensä vain pääkaupungeissa ja turistikohteissa. Jotkut kauppiat ilmoittavat hinnat myös euroina. Balkanin alueella esimerkiksi Montenegrossa ja Kosovossa euroa käytetään paikallisena rahana aiemmin käytetyn Saksan markan sijasta. Euron käyttöönotolla on ollut vähäisempiä vaikutuksia myös muilla mantereilla. Euro on korvannut Ranskan frangin sen merentakaisissa departementeissa, jotka kuuluvat Euroopan unioniin, vaikka ovat maantieteellisesti sen ulkopuolella. Tämän lisäksi euro hyväksytään maksuvälineeksi joidenkin Amerikan, Aasian ja Afrikan valtioiden turistikohteissa. Myös hinnat esitetään joskus euroissa paikallisen valuutan rinnalla.

Joissakin maissa kansalaiset arvelevat hintojen nousseen merkittävästi euron käyttöönoton myötä. Tätä ei ole kuitenkaan pystytty todistamaan. Hintojen kehityksestä tehty yhdenmukaisesti kuluttajahintaindeksiin perustuva yksityiskohtainen tilastoanalyysi osoittaa, että euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotto on nostanut hintoja 0,0–0,20 prosenttia. Tarkempi analyysi osoittaa, että inflaationäkemyksessä poikkeaa selvästi todellisesta hintakehityksestä. Tämä johtuu joidenkin usein ostettujen tavaroiden ja palvelujen merkittävistä hinnannousuista, ja on selvää näyttöä siitä, että hintoja on korotettu palveluiloilla erityisesti ravintoloissa, hotelleissa, baareissa jne. Kuluttajat ovat muodostaneet näkemyksensä tutttujen tuotteiden hintakehityksen perusteella.

On toistaiseksi epäselvää, onko käteisen eurorahan käyttöönotto vaikuttanut kansalaisten maksukäyttäytymiseen. Muiden maksuvälineiden kuin käteisrahan käyttö on lisääntynyt selvästi vuoden 2002 aikana, mutta se ei luultavasti johdu vain euron käyttöönotosta. Pankkiautomaateista tehtyjen käteisnostojen keskimääräinen summa näyttää myös kasvaneen.

Äskettäin tehdyn Eurobarometri-tutkimuksen mukaan EU:n kansalaiset opettelevat ajattelemaan hintoja euroina, mutta eivät vielä läheskään aina onnistu siinä. Kuluttajista 42,2 prosenttia laskee hinnat euroina, mutta tämä osuus laskee 12,5 prosenttiin tärkeissä ostoksissa (esim. talo tai auto), joiden arvon useimmat ihmiset vielä hahmottavat mielessään kansallisessa rahassa. Kauppiat käyttävät hintoja merkitessään yhä vanhaa kansallista valuuttaa euron rinnalla, koska tietyt kuluttajaryhmät pitävät sitä tarpeellisenä. Hiukan yli puolet (50,6 %) kuluttajista toivoo, että kauppiat eivät käyttäisi hinnoittelussa euron rinnalla enää vanhaa kansallista rahaa, mutta 47,2 % kuluttajista pitää tätä käytäntöä tarpeellisenä. On huomattava, että pitkään jatkuvalla kahden rahayksikön käytöllä voi olla myös kielteisiä vaikutuksia, koska se viivästyttää ihmisten tottumista euron käyttöön. **Kaupan etujärjestö EuroCommerce ja komissio suosittavat, että vähittäiskaupassa luovutaan vanhan kansallisen rahan käytöstä hinnoittelussa 30. kesäkuuta 2003 mennessä**, ja asiakkaille tiedotetaan asiasta hyvissä ajoin. Samaa käytäntöä suositetaan muillekin aloille, joilla entistä kansallista rahaa käytetään yhä euron rinnalla. Entistä kansallista rahaa käytetään edelleen esimerkiksi yritysten laskuissa ja rahoituslaitosten asiakkaille lähettämässä tiliotteissa.

VUOSI EUROSETELEIDEN JA -KOLIKOIDEN KÄYTTÖÖNOTOSTA

TIETOJA EUROALUEELTA

LOKAKUU 2002

	Setelit	Kolikot
Liikkeessä oleva käteisraha		
Seteleiden ja kolikoiden lukumäärä	7,42 miljardia	38,2 miljardia
Seteleiden ja kolikoiden kokonaisarvo	320,9 miljardia euroa	11,9 miljardia euroa
Kokonaisarvo suhteessa BKT:hen	4,54 %	0,17 %
Asukaskohtaiset tiedot		
Lukumäärä henkeä kohti	24,7 seteliä	126,5 kolikkoa
Keskimääräinen arvo henkeä kohti	1 062,8 euroa	39,4 euroa
Suosituimmat setelit ja kolikot		
Lukumäärä (% kokonaismäärästä)	50 euroa (28,8 %)	1 sentin kolikko (17,4 %)
Kokonaisarvo (% kokonaismäärästä)	50 euroa (33,4 %)	2 euroa (39,8 %)
Metallirahojen keräilykappaleet (*)		
Liikkeeseen laskettujen kolikoiden lukumäärä		80 (30 kultakolikkoa, 50 hopeakolikkoa)
Pienin arvo		25 senttiä
Suurin arvo		400 euroa

(*) Keräilykappaleiden tiedot koko vuodelta 2002.

2. JOHDANTO: EUROON SIIRTYMINEN ONNISTUI ERINOMAISESTI

Nyt on kulunut vuosi euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotosta, ja eurosta on tullut osa jokapäiväistä elämäämme. Tässä tiedonannossa käsitellään euroon liittyviä käytännön kysymyksiä, erityisesti euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöä. Se on jatkoa komission tiedonannolle (KOM(2002) 124, 6. maaliskuuta 2002), jossa tarkasteltiin käteisen eurorahan käyttöönoton alkutaivalta. Yhteisen rahan taloudellisia vaikutuksia euroalueeseen kuuluvissa kahdessatoista jäsenvaltiossa ei käsitellä tässä asiakirjassa vaan sitä on tarkasteltu komission tiedonannossa "Euroalue maailmantaloudessa: kolme ensimmäistä vuotta" (KOM(2002) 332, 19. kesäkuuta 2002). Euron käyttöönotto on myös tärkeä vaihe sisämarkkinoiden toteuttamisessa. Tulevassa tiedonannossa "Sisämarkkinat – 10 vuotta ilman rajoja" kerrotaan tästä merkittävästä saavutuksesta.

3. EUROALUEELLA LIIKKEESSÄ OLEVAT EUROSETELIT JA -KOLIKOT

3.1 Setelit

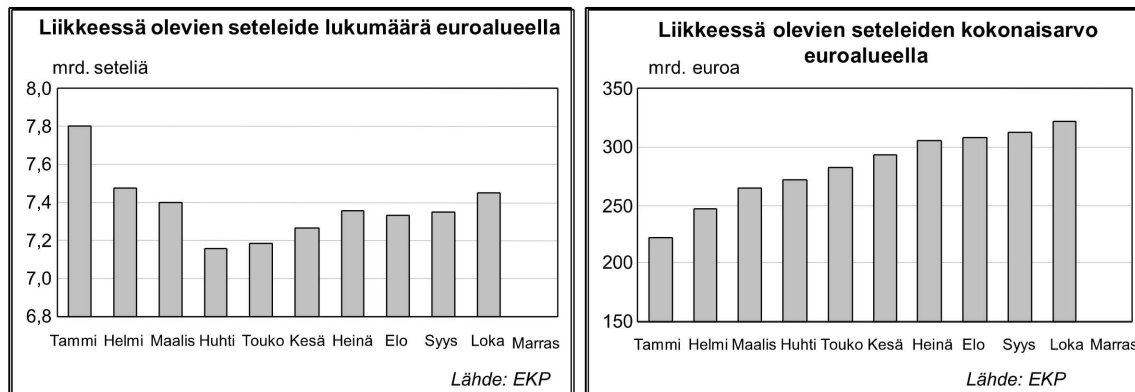
Euroalueen kansalliset keskuspankit laskivat vuoden 2002 tammiukuun alussa liikkeeseen noin 7,8 miljardia euroseteliä. Liikkeessä olevien seteleiden määrä väheni kevääseen mennessä 7,16 miljardiin ja kasvoi sen jälkeen tasaisesti lokakuun loppuun mennessä 7,42 miljardiin seteliin (ks. jäljempänä kuvio 1)

Seteleiden määrän väliaikainen vähentyminen johtui ensinnäkin ennakkojakelun aikana muodostetuista suurista varastoista, joilla haluttiin taata euron sujuva käyttöönotto. Useimmat pankit ja kauppiat tilasivat runsaasti seteleitä, koska tarvittavaa määrää ei voitu arvioida tarkasti. Ylimääräiset setelit palautuivat myöhemmin keskuspankkeihin. Toisaalta kauppiat olivat si-

toutuneet antamaan vaihtorahat yksinomaan euroina, ja monet kansalaiset vaihtoivat kauppoissa kansalliset rahansa euroiksi (maksamalla pienen ostoksen isolla setelillä). Kauppiaat tarvit-

sivat siis normaalia huomattavasti enemmän seteleitä, koska sisään tulevaa kansallista rahaa ei voitu antaa edelleen vaihtorahaksi.

Kuvio 1

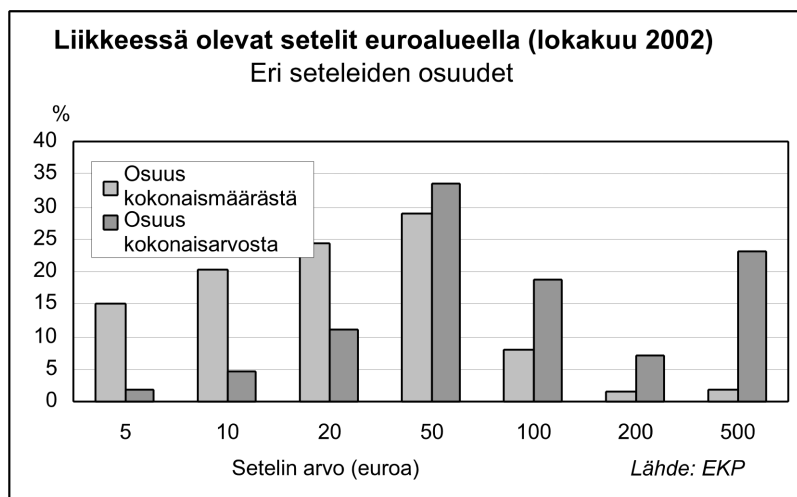


Liikkeessä olevien seteleiden kokonaisarvo oli tammikuun 2002 lopussa 221,5 miljardia euroa ja lokakuun lopussa 320,9 miljardia euroa. Seteleiden lukumäärä ja kokonaisarvo ovat kehittyneet eri tavalla, mikä johtuu pääasiassa siitä, että ennakkojakelun ja rinnakkaiskäytön aikana keskityttiin erityisesti pienten setelien jakeluun. Keskuspankkeihin palautui sittemmin pieniä seteleitä, koska niitä oli ilmeisesti laskettu liikkeeseen liikaa.

Asukasta kohti oli lokakuun lopussa liikkeessä 24,7 seteliä, joiden arvo oli 1 062,8 euroa. Liikkeessä olevien seteleiden kokonaisarvo oli 4,5 prosenttia suhteessa koko euroalueen bruttokansantuotteeseen.

Kuviossa 2 esitetään liikkeessä olevien euroseteleiden jakautuminen setelin arvon mukaan euroalueella lokakuun lopussa.

Kuvio 2



Yleisin seteli sekä lukumäärän että kokonaisarvon puolesta on 50 euron seteli, jonka osuus kaikkien liikkeessä olevien seteleiden kokonaisarvosta on kolmannes. Useimmissa maissa se on yleisin pankkiautomaatista saatava seteli. Tämä vastaa käteistä rahaa käyttävien mieltymyksiä ja ostoksiin tavanomaisesti käytettävää rahasummaa. Toiseksi yleisin on 20 euron seteli, jonka

osuus seteleiden kokonaismäärästä on lähes neljännes. Kokonaisarvolla mitattuna 500 euron seteli on kuitenkin toisella sijalla. Kahden arvoltaan suurimman setelin (200 ja 500 euroa) osuus kaikista liikkeessä olevista seteleistä on vain 1,5 (200 euroa) ja 2 (500 euroa) prosenttia.

Erityisesti Italiassa ja Kreikassa on käyty jonkin verran julkista keskustelua yhden ja kahden euron seteleiden käyttöönotosta. Niitä käytettäisiin yhden ja kahden euron kolikoiden lisäksi tai sijasta. Eurobarometrin marraskuisten tietojen mukaan tähän ei ole kuitenkaan tarvetta. Vastaajista 83,7 prosenttia oli sillä kannalla, että eriarvoisia seteleitä on juuri oikea määrä. Jopa 78 prosenttia italialaisista ja 68,5 prosenttia kreikkalaisista oli tätä mieltä.

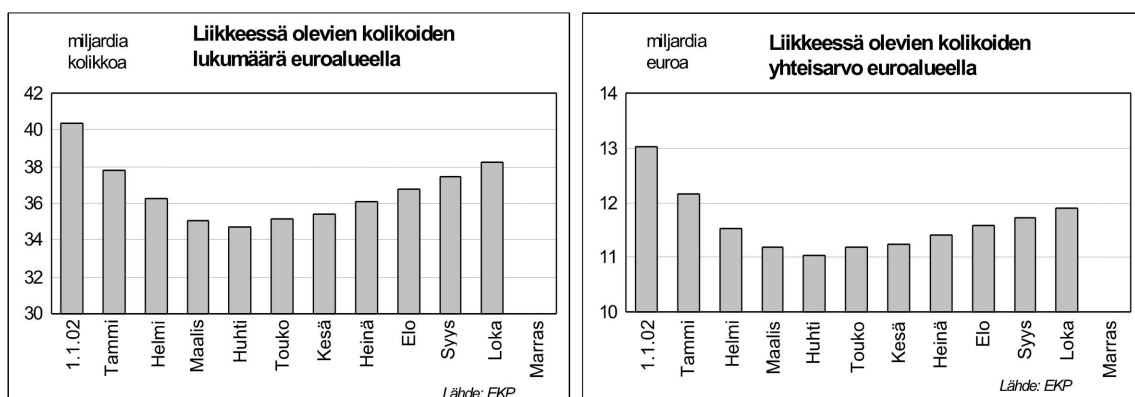
3.2 Kolikot

Euroalueen keskuspankit laskivat vuoden 2002 alussa liikkeeseen 40,4 miljardia eurokolikkoa. Liikkeessä olevien kolikoiden lukumäärä laski jo tammikuun aikana selvästi 37,8 miljardiin

(ks. kuvio jäljempänä). Kolikoiden lukumäärä laski huhtikuuhun asti. Tämän jälkeen se kasvoi tasaisesti, ja lokakuun lopussa 2002 kolikoita oli liikkeessä 38,2 miljardia kappaletta. Kolikoiden kokonaisarvo on kehittynyt samaa tahtia kokonaismäärän kanssa (ks. kuvio 3). Euroalueella laskettiin liikkeeseen alun perin 13 miljardin euron arvosta kolikoita. Kokonaisarvo laski huhtikuussa noin 11 miljardiin euroon ja kasvoi lokakuun loppuun 2002 mennessä 11,9 miljardiin euroon.

Liikkeessä olevien kolikoiden kokonaismäärään sisältyvät myös Monacossa (yksi viidessadasosa Ranskassa lyödyistä kolikoista), San Marinossa (1 944 000 euroa) ja Vatikaanissa (670 000 euroa) lyödyt kolikot.

Kuvio 3

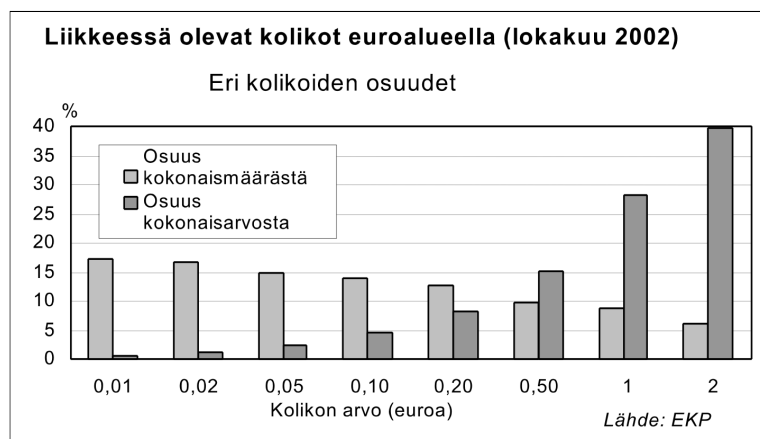


Liikkeeseen laskettujen kolikoiden lukumäärä asukasta kohti vaihtelee suuresti euroalueeseen kuuluvissa jäsenvaltioissa kansallisten maksutottomusten mukaan. Euroalueella laskettiin vuoden 2002 alussa liikkeeseen asukasta kohti keskimäärin 134 eurokolikkoa, joiden arvo oli 43 euroa. Liikkeessä olevien kolikoiden kokonaisarvo oli lokakuussa 0,17 prosenttia suhteessa BKT:hen.

Liikkeessä olevien eurokolikoiden lukumäärä on jakautunut suhteellisen tasaisesti eri nimellisarvojen mukaan. Harvinaisin

on kahden euron kolikko, joiden kokonaisarvo on kuitenkin 40 prosenttia kaikista liikkeessä olevista kolikoista. Kahdesta metallista valmistettujen yhden ja kahden euron kolikoiden osuus on 68 prosenttia liikkeessä olevien kolikoiden kokonaisarvosta. Pienten kolikoiden (yksi ja kaksi senttiä) osuudet ovat 16,6 ja 17,4 prosenttia. Niiden osuus kaikkien kolikoiden yhteisarvosta on vain 1,1 prosenttia (yhden sentin kolikot) ja 0,6 prosenttia (kahden sentin kolikot).

Kuvio 4



Pienten kolikoiden (erityisesti yksi ja kaksi senttiä) käyttökelpoisuudesta on keskusteltu jonkin verran Kreikassa ja Italiassa. Eri valtioissa liikkeessä olevien kolikoiden lukumäärä kuitenkin osoittaa, että ihmiset käyttävät niitä. Esimerkiksi yhden sentin kolikoiden osuus kaikista kolikoista vaihtelee euroalueen jäsenvaltioissa 9,1 ja 21,3 prosentin välillä. Kahden sentin kolikoissa jakauma on pienempi (12,7–18,8 prosenttia). Suomessa yhden ja kahden sentin kolikoita käytetään rajoitetusti, koska Suomen lain mukaan euromääräiset käteismaksut pyöristetään lähimpään viiteen senttiin. Tämän vuoksi Rahapaja löi kahta pienintä eurokolikkoa rajatun määrän, joka on selvästi vähemmän kuin muissa valtioissa keskimäärin lyötyjen kolikoiden lukumäärä.

Viimeisimmän Eurobarometri-tutkimuksen mukaan euroalueen kansalaisten enemmistö (53,5 %) katsoo, että eriarvoisia seteleitä on juuri oikea määrä. On myös muistettava, että pienillä kolikoilla oli tärkeä rooli sen varmistamisessa, että kansallisen rahan määraisten hintojen muuntaminen euroiksi tapahtui täsmällisesti sentin tarkkuudella.

3.3 Euroseteleiden ja -olikoiden virta kansallisten rajojen ulkopuolelle

Euroseteleiden ja -olikoiden käyttö ei rajoitu vain liikkeeseenlaskumaahan vaan ne ovat käypää rahaa koko euroalueella. Tämän vuoksi käteinen euron raha liikkuu maasta toiseen ja kansalaisilla on lompakoissaan yleensä usean jäsenvaltion euroja.

Seteleiden ja kolikoiden liikkuvuuteen on useita syitä. Ihmiset ottavat rahaa mukaansa lähtiessään ulkomaille lomalle, liikkematkalle tai vain ostoksia tekemään. Lisäksi setelit ja kolikot päätyvät toisiin jäsenvaltioihin kansallisten keskuspankkien, liikepankkien ja vähittäiskauppiaiden välisessä uudelleenjakeluprosessissa. Eurojen leviämistä edistävät myös euroalueen ulkopuolelta tulevat matkustajat ja turistit. Matkailija hankkii paikallisesta pankista matkaansa varten euroja, jotka pankki monesti on ostanut toisesta valtiosta kuin mihin asiakas on matkalla.

Eri maista peräisin olevien euroseteleiden ja -olikoiden sekoittuminen jatkuu tulevaisuudessakin. Joskus saavutetaan mahdollisesti tasapainotila, jolloin kolikoiden jakautuminen vastaa suurin piirtein kunkin jäsenvaltion osuutta liikkeeseen lasketuista euroista. Vielä ei kuitenkaan tiedetä, milloin tämä tapahtuu. Tiettyä säännönmukaisuutta on kuitenkin jo nyt havaittavissa. Eri arvoiset kolikot eivät sekoitu samaa tahtia, ja arvoltaan suurimmat kolikot ovat liikkuvimpia. Kolikoiden sekoittuminen vaihtelee myös maantieteellisesti. Ulkomaisten kolikoiden osuus on tavallisesti suurempi kaupunkialueilla kuin maaseudulla.

Rajaseutujen asukkailla on myös yleensä enemmän ulkomaisia kolikoita. Itävallan keskuspankin tekemän tutkimuksen yhteydessä ilmeni, että 10. syyskuuta 2002 Itävallassa olleista kolikoista 11,8 prosenttia oli saksalaista alkuperää ja raja-alueilla niiden osuus oli 23,4 prosenttia.

3.4 Metallirahojen keräilykappaleet

Monet EU:n kansalaiset ja ulkomaiset turistit ovat alkaneet kerätä liikkeessä olevia eurokolikoita erilaisten kansallisten kääntöpuolten vuoksi. On kuitenkin muistettava, että monissa jäsenvaltioissa on perinteisesti laskettu liikkeeseen kolikoiden keräilykappaleita, joiden kääntöpuolilla on kansallisia tunnusmerkkejä tai jotka on lyöty merkittävien tapahtumien kunniaksi. Keräilykappaleet ovat tavallisten kolikoiden tapaan jäsenvaltioiden virallisesti liikkeeseen laskemia, niillä on nimellisarvo ja ne ovat laillisia maksuvälineitä. Niitä ei kuitenkaan juuri käytetä maksuvälineinä, koska niiden markkina-arvo on yleensä huomattavasti nimellisarvoa suurempi. Useimmat keräilykappaleet on valmistettu kullasta, hopeasta tai muusta jalometallista.

Perinnettä pidetään edelleen yllä, ja euroalueen jäsenvaltioissa kaikki uudet keräilykolikot ovat nyt euromääräisiä. Tavalliset eurokolikot käyvät maksuvälineenä koko euroalueella, mutta jäsenvaltiot ovat päättäneet, että keräilykolikot ovat laillisia maksuvälineitä vain liikkeeseenlaskijavaltiossa. Sekaannuksen välttämiseksi jäsenvaltioiden kesken sovittiin, että ne eivät lyö keräilykolikoita siirtymäkauden aikana vuosina 1999–2001, koska eurometallirahoja ei ollut tuolloin vielä käytössä. Useimmat euroalueen valtiot ovat laskeneet vuoden 2002 alusta liikkeeseen kolikoiden keräilykappaleita. Jäsenvaltiot ovat sopineet, että keräilykolikoiden ulkonäön ja muiden ominaisuuksien on poikettava selvästi "tavallisista" kolikoista, jotta kansalaiset eivät sekoita niitä jokapäiväisessä käytössä oleviin kolikoihin. Aina-kin kahden keräilykolikon kolmesta teknisestä ominaisuudesta (väri, halkaisija ja paino) on poikettava tavallisista eurokolikoista. Lisäksi keräilykolikoiden nimellisarvon ja ulkonäön on poikettava tavallisista eurokolikoista.

Vuoden 2002 lopussa markkinoilla on yhteensä noin 80 euromääräistä keräilykolikkoa, joista suunnilleen 30 on kultakolikoa. Suurin osa kolikoista on laskettu liikkeeseen Ranskassa, Itävallassa, Saksassa ja Espanjassa. Kolikoiden nimellisarvo vaihtelee 25 sentistä 400 euroon. Yleisimmät nimellisarvot ovat 5, 10 ja 20 euroa. Nimellisarvo ei yleensä vastaa metallin arvoa eikä kolikon myyntihintaa. Keräilykappaleiden markkina-arvo riippuu tietysti liikkeeseen lasketusta määrästä, joka yleensä ilmoitetaan ostohetkellä ja joka voi olla hyvin pieni (esim. 99 kappaletta) tai rajaton.

Virallisten kolikoiden lisäksi monet julkiset ja yksityiset rahapajat lyövät mitaliteita, jotka eivät ole laillisia maksuvälineitä. Mitalista mahdollisesti aiheutuneen sekaannuksen välttämiseksi komissio on antanut jäsenvaltioille tiedonannon eurokolikoiden suojaamisesta. Mitalit eivät saa olla euromääräisiä, jos ne vastaavat kooltaan eurokolikoita. Niissä ei saa myöskään olla euron tunnusta eikä muita eurokolikoiden tunnusmerkkejä.

3.5 Juhlarahat

Myös juhlarahat ovat jäsenvaltioiden virallisesti liikkeeseen laskemia kolikoita. Nämä kolikot ovat laillisia maksuvälineitä koko euroalueella, ja ne on tarkoitettu liikkeeseen. Euromääräisiä juhlarahoja ei kuitenkaan ole toistaiseksi laskettu liikkeeseen. Niiden tekniset ominaisuudet, mitat ja nimellisarvo ovat täsmälleen samat kuin liikkeessä olevien tavallisten eurokolikoiden. Ainoa ero on kolikon kääntöpuoli, jossa kansallinen tunnus on korvattu merkittävää tapahtumaa tai kansallista muistomerkkiä kuvaavalla erityistunnuksella. Juhlarahoja lyödään yleensä rajattu määrä, joka on kuitenkin niin iso, että juhlarahaa voidaan käyttää "tavallisten" kolikoiden rinnalla. Jäsenvaltiot ovat sopineet, että euron käyttöönottoa seuraavina vuosina ei lasketa liikkeeseen juhlarahoja, jotta vältetään tarpeettomilta sekaannuksilta ja EU:n kansalaiset saavat tottua kolikoiden erilaisiin kansallisiin kääntöpuoliin.

3.6 Eurokolikoiden sisältämä nikkeli

Nikkeli aiheuttaa iho-oireita pienelle osalle väestöä. Pitkäaikainen altistus saattaa aiheuttaa jopa allergiaa. Muutamat eurokolikot sisältävät vähän nikkeliä, mutta 85 prosentissa liikkeessä olevista kolikoista sitä ei ole lainkaan. Ennen euroon siirtymistä 75 prosenttia kansallisista kolikoista sisälsi nikkeliä. Sitä oli Saksassa neljässä kolikosta kahdeksasta, Belgiassa neljässä kolikossa viidestä, Ranskassa yhdeksässä kolikossa kymmenestä ja Espanjassa seitsemässä kolikossa yhdeksästä. Monet kolikot olivat kokonaan nikkelistä tehtyjä. Nikkeliä sisältävien kolikoiden lukumäärä on siis vähentynyt romahdusmaisesti. Yhden ja kahden euron kolikoissa on turvallisuussyistä vähän nikkeliä, joka on pääosin kolikon sisällä eikä sen pinnalla. Nikkelin käyttö vaikeuttaa eurokolikoiden väärentämistä ja varmistaa niiden luotettavan tunnistamisen myyntiautomaateissa.

Kolikoiden nikkelipitoisuus aiheutti vuoden 2002 aikana jonkin verran epäilyjä niiden soveltuvuudesta herkille käyttäjille, mutta sittemmin on varmistunut, että eurokolikot ovat erittäin turvallisia käyttää, jopa turvallisempia kuin useimmat kansalliset kolikot. Nobelin fysiikan palkinnon voittajan professori Pierre-Gilles de Gennesin tuoreessa tutkimuksessa vahvistetaan nikkelin

määrän vähentyminen.⁽¹⁾ Tutkimusolosuhteet vastasivat kolikoiden tavanomaista käsittelyä, ja tulosten mukaan yhden ja kahden euron kolikoista vapautuva nikkelimäärä on vain noin puolet eräistä kansallisista kolikoista vapautuvasta nikkelistä.

3.7 Euroväärennökset

Monet pankit ja valuutanvaihtotoimistot antoivat henkilökunnalleen vuoden 2002 aikana koulutusta uusien seteleiden ja kolikoiden aitoustekijöistä tavoitteena torjua petoksia ja havaita väärennökset. Komissio ja jäsenvaltiot ovat perustaneet petosten torjuntaa varten laitoksia, jotka muodostavat verkoston. Verkosto vastaa yhteistyössä Euroopan keskuspankin ja Europolin kanssa, että kaikki väärennetyt euroseteleitä ja kolikoita koskeva merkityksellinen tieto tallennetaan ja luokitellaan.

Euroseteleiden ja -kolikoiden huippuluokkaa olevien aitoustekijöiden ansiosta euroväärennöksiä on vuonna 2002 ollut huomattavan vähän verrattuna entisten kansallisten valuuttojen väärennöksiin edeltävinä vuosina. Tähän mennessä väärennetyt euroseteleitä ja -kolikoita on löydetty äärimmäisen vähän ja muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ne ovat olleet amatöörien tekemiä. EKP:n julkistamien tietojen mukaan vuoden 2002 alkupuoliskolla on löydetty alle 22 000 väärennettyä euroseteliä, joista 65 prosenttia on 50 euron seteleitä. Määrä on noin seitsemän prosenttia euroalueen kansallisten keskuspankkien vastaavana ajanjaksona vuonna 2001 kirjaamien kansallisten setelien väärennösten kokonaismäärästä. Tämä merkitsee sitä, että 59:ää miljoonaa liikkeessä olevaa euroseteliä kohti löytyy alle yksi väärennös päivässä. Väärennetyt kolikoita on myös erittäin vähän. Vuoden 2002 alkupuoliskolla havaittiin vain 68 väärennettyä kolikkoa, mikä on olematon määrä, koska liikkeessä on yhteensä 38 miljardia kolikkoa.

4. EU:N KANSALAISET JA EURO⁽²⁾

4.1 Kansalaisten suhtautuminen euroon

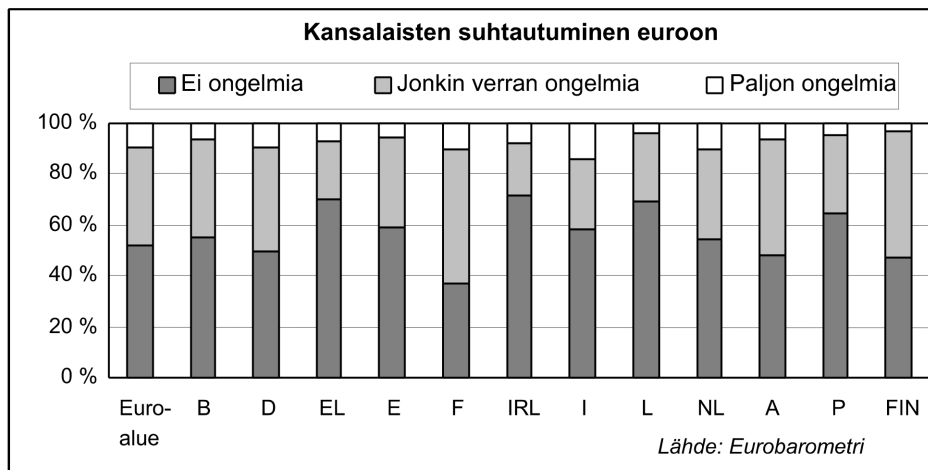
Marraskuussa 2002 tehtiin Eurobarometri-kysely, joka perustui 1 200 henkilön haastatteluun. Kyselyssä saatujen tietojen mukaan euroalueen kansalaisten enemmistöllä (51,5 prosenttia) ei ollut lainkaan vaikeuksia euron käytössä. Vaihteluväli oli 71,7 prosentista (Irlanti) 36,5 prosenttiin (Ranska). Vain 9,5 prosentilla haastatelluista oli ollut paljon ongelmia (maakohtaiset tiedot alla olevassa kuviossa). Miesten joukossa on enemmän (57 prosenttia) täysin ongelmattomia kuin naisten keskuudessa (46,4 prosenttia). Kääntäen voidaan todeta, että euron käytön erittäin hankalaksi kokevista henkilöistä naisia on enemmän (11,8 prosenttia) kuin miehiä (7,0 prosenttia).

⁽¹⁾ Ks. Fournier, P-G., Govers, T.R., Fournier, J. ja Abani, M.: "Contamination by nickel and other metals resulting from the manipulation of coins — Comparison between French Francs and euro". Comptes Rendu de l'Académie des Sciences: C.R. Physique, Vol. 3 (2002), N° 6, s. 749–758.

⁽²⁾ Kohdissa 4.1–4.5 käytetään viimeisimmän Eurobarometri-tutkimuksen tietojä (Flash EB 139, vol. AB, marraskuu 2002).

Kysymys: Onko euron käyttö mielestänne erittäin vaikeaa, kohtalaisen vaikeaa vai täysin ongelmattonta?

Kuvio 5

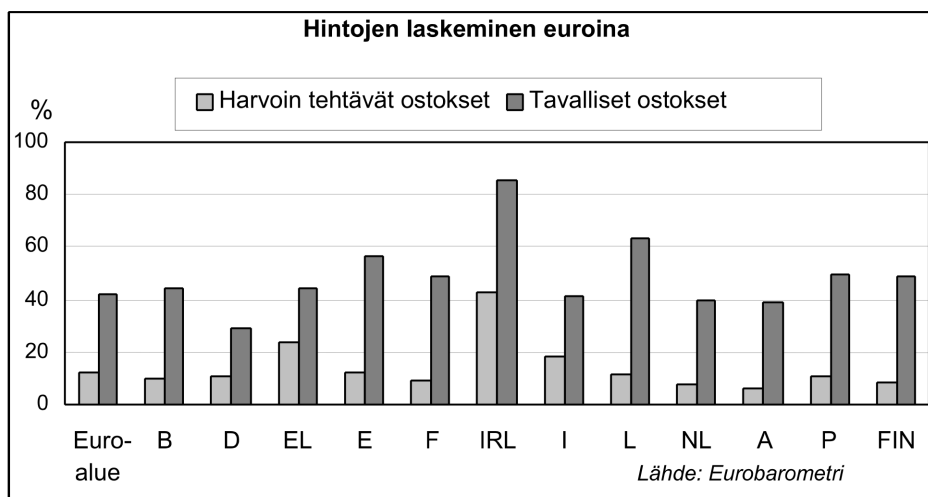


4.2 Euron omaksuminen

Marraskuun 2002 kyselyssä 42,2 prosenttia vastaajista ilmoitti ajattelevansa hinnat useimmiten euroina ostaessaan päivittäistavaroita. Vanhaa kansallista rahaa käytti päivittäisissä hintavertailuissaan useimmiten 32,4 prosenttia vastaajista. Sopeutuvaisimpia näyttävät olleen irlantilaiset, joista 85,5 prosenttia perustaa ostopäätöksensä useimmiten euromääräisiin laskelmiin. Isoissa ostoksissa euroina ajattelevien osuus laskee selvästi. Esimerkiksi autoa tai asuntoa ostavista vain 12,5 prosenttia suorittaa laskelmat useimmiten euroina. Tässäkin suhteessa irlantilaiset (43,1 prosenttia) ylittävät keskiarvon.

Kysymys: Lasketeko nykyään ostoksia tehdessänne hinnat useimmiten euroina vai kansallisessa rahassa vai yhtä usein euroina ja kansallisessa rahassa? (lasken useimmiten euroina, %)

Kuvio 6



4.3 Suhtautuminen kaksoishinnoitteluun

Hintojen ilmoittaminen sekä euroina että kansallisena rahana helpotti selvästi euroon siirtymistä, koska kuluttajat pystyivät arvioimaan ja vertailemaan hintoja. Hiukan yli puolet (50,6 %) haastatelluista toivoi marraskuussa, että kauppiat eivät enää jatkaisi kaksoishinnoittelua. Toisaalta 47,2 prosenttia on toista mieltä ja toivoo käytännön jatkuvan. Kaksoishinnoittelun jatkumista toivoivat useammin naiset (50,9 %) kuin miehet (43,1 %). Kaksoishinnoittelun jatkamisella on hyviä ja huonoja puolia. Se auttaa joitakin kansalaisia sopeutumaan uuteen rahaan, mutta toisaalta kansalaisten henkinen siirtyminen euron käyttöön viivästyy. Joissakin maissa kaksoishinnoittelu saattaa jopa aiheuttaa hämmennystä, jos muuntokerroin on niin hankala, että kuluttajalla on vaikeuksia hintojen muuntamisessa. Kaupan etu-

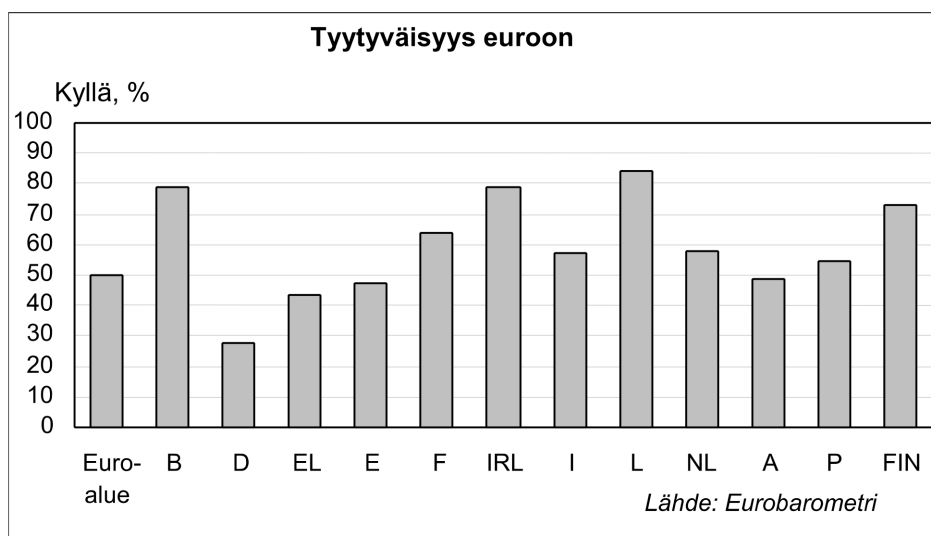
järjestö EuroCommerce ja komissio suosittavat, että kaksoishinnoittelusta luovutaan asteittain 30. kesäkuuta 2003 mennessä. Tämä koskee myös vanhan kansallisen rahan käyttöä pankkien lähettämissä tiliotteissa.

4.4 Tyytyväisyys euroon

Euroalueen kansalaisista 49,7 prosenttia katsoo olevansa erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä euroon maksuvälineenä. Välinpitämättömiä on 11,1 prosenttia, ja 38,7 prosenttia kansalaisista ilmoittaa olevansa melko tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä. Eniten euroon tyytyväisiä on Luxemburgissa (84,2 %) ja vähiten Saksassa (27,8 %). Alla olevassa kuviossa on maakohtainen jaottelu.

Kysymys: Oletteko erittäin tyytyväinen tai melko tyytyväinen euroon yhteisenä rahana?

Kuvio 7



Euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöön suhtaudutaan positiivisemmin. Viimeisimmän (marraskuu 2002) Eurobarometri-kyselyn mukaan valtaosa EU:n kansalaisista on sitä mieltä, että euroseteleiden ja -kolikoiden erottaminen ja käsittely on erittäin tai melko helppoa. Yli kaksi kolmasosaa (68,8 %) pitää eurokolikoiden käsittelyä helppona. Seteleiden käsittelyä pitävät lähes kaikki (92,8 %) helppona. Lisäksi kansalaiset pitävät eriarvoisten eurokolikoiden lukumäärää oikeana. EU:n kansalaisten enemmistö (53,5 %) katsoo, että eriarvoisia kolikoita on juuri oikea määrä. Setelit hyväksytään selvästi laajemmin. Vastaajista 83,7 prosenttia katsoo, että eriarvoisten seteleiden lukumäärä on oikea.

Eurokolikoiden käyttöönoton myötä liikkeessä on lukuisia erinäköisiä kolikoita, koska kolikoiden kansallisen kääntöpuolen ulkonäkö vaihtelee. Liikkeessä on yhteensä 120 erilaista eurokolikkoo. Keräilijät ovat olleet asiasta erittäin kiinnostuneita.

Haastatelluista 92,6 prosenttia katsoi, että kolikoiden erilaiset kansalliset kääntöpuolet eivät ole aiheuttaneet ongelmia. Valtaosa kolikoiden käyttäjistä näyttää suhtautuvan positiivisesti kolikoiden erilaisiin kansallisiin kääntöpuoliin.

4.5 Euron käyttöönotto edistää rajatylittävää kauppaa ja hintojen läpinäkyvyyttä

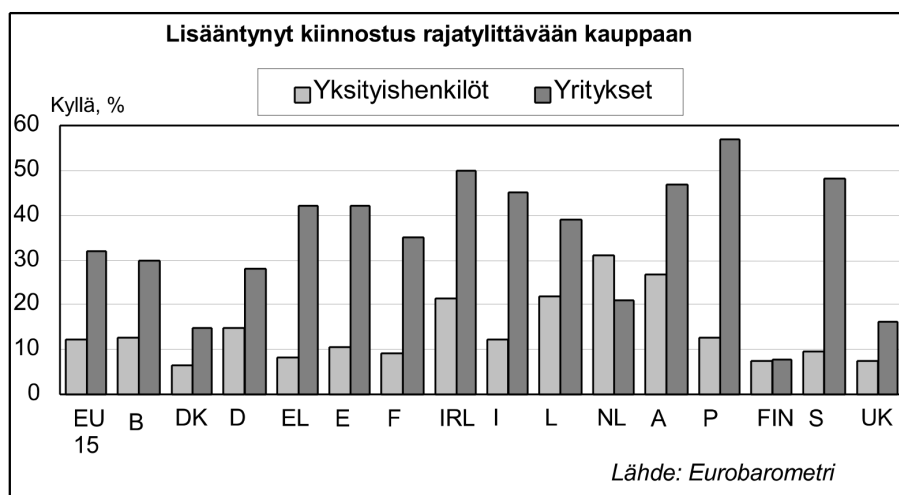
Euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotto lujittaa EU:n markkinoiden integroitumista. Yhteisen rahan käyttöönoton myötä valuuttakurssiriski ja valuutanvaihtokustannukset ovat poistuneet. Myös rajatylittävän kaupan psykologiset esteet ovat hävinneet, koska hintojen läpinäkyvyys helpottaa vertailuja. Euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönoton myötä 12 prosenttia EU:n kansalaisista on aiempaa kiinnostuneempia hyödykkeiden ostamisesta toisesta jäsenvaltiosta. Aiempaa kiinnostuneempien

osuus vaihtelee 31 prosentista (Alankomaat) kuuteen prosenttiin (Tanska). Kiinnostuneiden osuus näyttää olevan suurempi pienissä valtioissa (Itävalta 27 %, Luxemburg 22 %, Irlanti 22 %), missä useat ihmiset ovat erittäin kiinnostuneita ostos-

matkoista toisiin valtioihin. Toisaalta suomalaisten (7 %) asenteet eivät ole juuri muuttuneet. Brittien (7 %) ja tanskalaisten (6 %) suhteellisen pieni osuus ei yllätä, koska nämä valtiot eivät ole ottaneet euroa käyttöön.

Kysymys: Oletteko euron käyttöönoton myötä aiempaa kiinnostuneempi ostamaan hyödykkeitä ulkomailta tai myymään omia tuotteitanne ulkomaille? (Kyllä-vastausten osuus, %)

Kuvio 8



Yritysten kiinnostus on lisääntynyt kuluttajiakin selvemmin. EU:n 15 jäsenvaltion yrityksistä keskimäärin 32 prosenttia katsoo olevansa euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönoton myötä aiempaa kiinnostuneempia myymään tuotteitaan ulkomaille. Portugalilaiset yrittäjät ovat innokkaimpia. Heistä 57 prosenttia haluaa lisätä tuotteidensa rajatylittävää myyntiä. Seuraavina tulevat Irlanti (50 %), Ruotsi (48 %) ja Itävalta (47 %). Vähiten kiinnostus on lisääntynyt brittiläisten (16 %), tanskalaisten (15 %) ja suomalaisten (8 %) yritysten parissa.

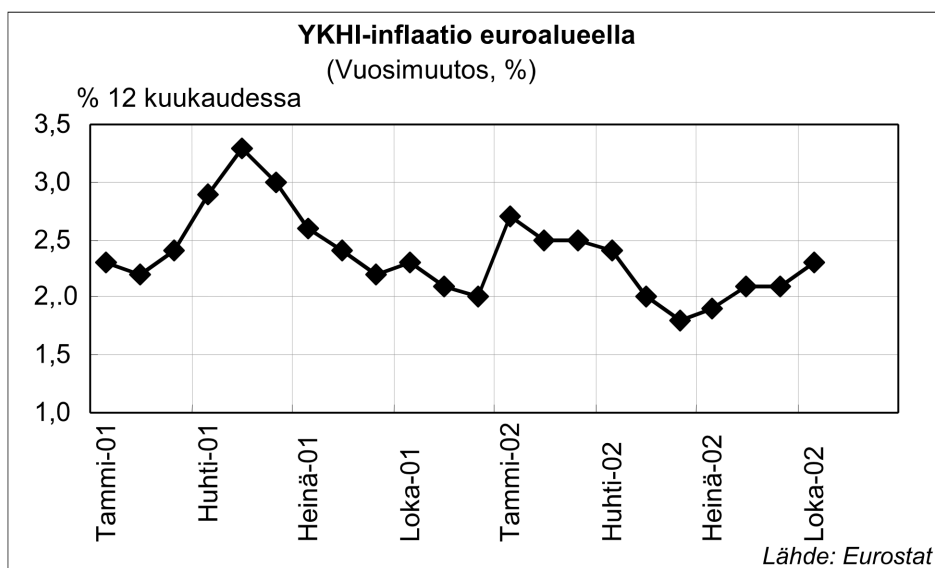
5. EURON KÄYTTÖNOTON VAIKUTUKSET INFLAATIOON

Useimmissa valtioissa on oltu huolestuneita käteisen eurorahan käyttöönoton vaikutuksista hintoihin. Tässä jaksossa tutkitaan euron käyttöönoton vaikutuksia inflaatioon. Käytettävissä olevien virallisten tietojen mukaan hinnat ovat nousseet joillakin aloilla. Käteisen eurorahan käyttöönotolla on ollut kuitenkin melko vähäinen vaikutus kuluttajahintainflaatioon.

Samalla on muistettava, että euron käyttöönotolla on pitkällä aikavälillä positiivinen vaikutus hintojen kehitykseen. Euron ansiosta hintojen vertailu on euroalueella paljon aiempaa helpompaa. Hintojen parempi läpinäkyvyys johtaa yhtenäismarkkinoiden tehokkaampaan toimintaan ja kilpailun lisääntymiseen, mikä lisää kansantalouden tehokkuutta ja painaa kuluttajahintoja alaspäin.

5.1 Kuluttajahintojen kehitys euroalueella

Kuluttajahintojen nousuvauhti saavutti euroalueella huippunsa 3,3 prosenttia toukokuussa 2001, minkä jälkeen yhdenmukaisesti kuluttajahintaindeksi (YKHI) mukainen inflaatio hidastui loppuvuoden 2001 aikana (ks. kuvio 9). YKHI-inflaatio kiihtyi selvästi joulukuun 2,0 prosentista 2,7 prosenttiin tammikuussa 2002, kun eurosetelit ja -kolikot otettiin käyttöön. Sen jälkeen inflaativauhti alkoi kuitenkin vähitellen hidastua ja oli kesäkuussa 1,8 prosenttia, mikä on alhaisin taso yli kahteen ja puoleen vuoteen.

Kuvio 9

5.2 Euron käyttöönoton mahdolliset vaikutukset inflaatioon

Eurostat julkaisi vuonna 2002 kolme arviota käteisen eurorahan käyttöönoton vaikutuksista inflaatioon ⁽¹⁾. Kahden ensimmäisen tutkimuksen mukaan inflaation kiihtyminen voidaan useimpien hyödykeryhmien osalta selittää pääosin tavanomaisilla inflaatioon vaikuttavilla tekijöillä. Inflaativauhtiin ovat vaikuttaneet myös poikkeukselliset syyt, jotka eivät liity euroon. Näitä ovat sääolojen vaikutus hedelmien ja vihannesten hintoihin, energian hinnan nousu, säänneltyjen hintojen korotukset ja eräät suuret tupakkaveron korotukset. Nämä tekijät huomioon ottaen käteisen eurorahan käyttöönoton vaikutukseksi jää 0–0,16 prosenttiyksikköä.

Eurostatin viimeisimmän hieman tarkistetun analyysin mukaan käteisen eurorahan käyttöönoton inflaatiovaikutus on 0–0,20 prosenttiyksikköä. Jäsenvaltioiden tilastokeskukset ja/tai keskuspankit ovat tehneet lukuisia tutkimuksia, joissa sovelletut me-

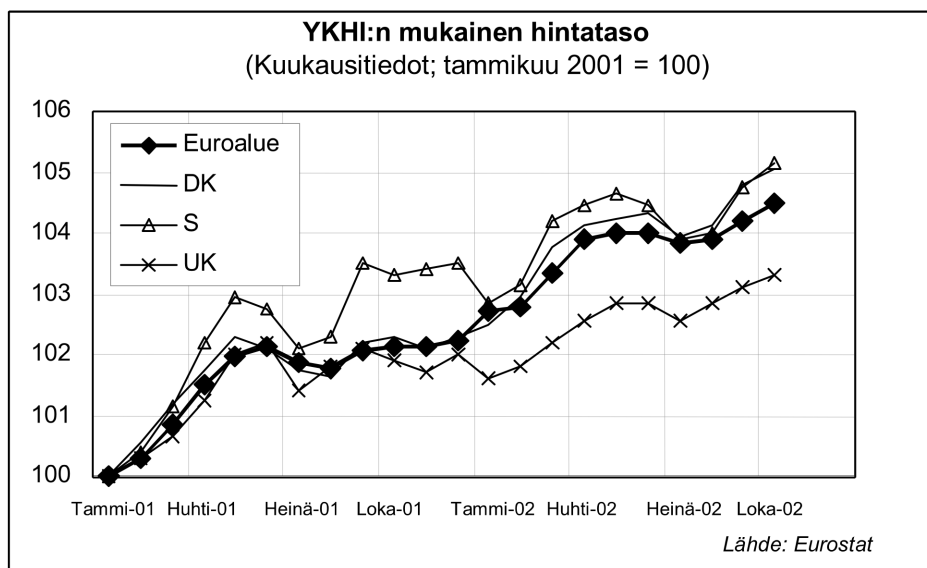
netelmät ja otokset vaihtelevat, mutta tulokset ovat yleisesti samansuuntaisia Eurostatin arvioiden kanssa.

Useimmat tutkimukset kuitenkin osoittavat hintojen nousseen enemmän palvelusektorilla ja erityisesti turisteille (hotellit ja muut majoituspalvelut) ja kotitalouksille (korjauspalvelut, parturi- ja kampaamopalvelut jne.) suunnatuissa palveluissa. Myös tiettyjen usein ostettavien halpojen hyödykkeiden (sanoma- ja aikakauslehdet) hinnat ovat nousseet. Esimerkiksi kahvila- ja ravintolapalvelujen hinnat ovat nousseet vuositasona 4,3 prosenttia eli lähes kaksi kertaa YKHI-inflaatiota nopeammin.

Sitä, että käteiseuroon siirtymisellä ei ole ollut merkittävää vaikutusta inflaatioon, osoittaa myös euroalueen ja sen ulkopuolisten jäsenvaltioiden hintaindeksien kehitys ⁽²⁾. Kehitys on ollut lähes samanlainen (kuvio 10), joten euron käyttöönotolla ei ole ollut suurta vaikutusta.

⁽¹⁾ Ks. Eurostatin tiedotteiden nro 23/2002 (28. helmikuuta 2002), 58/2002 (16. toukokuuta 2002) ja 84/2002 (17. heinäkuuta 2002) liitteet.

⁽²⁾ Tämän vertailun perusteella voidaan tehdä vain karkeita arvioita, koska se ei ole tilastollisesti täysin luotettava. Eri maiden kehitykseen voivat vaikuttaa tekijät, jotka eivät liity mitenkään euron käyttöönottoon.

Kuvio 10

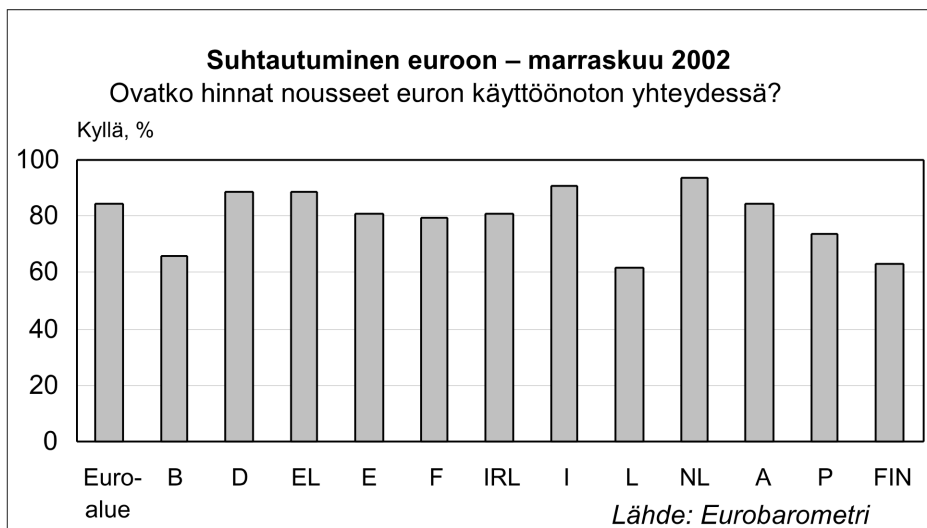
5.3 Toteutunut inflaatio poikkeaa koetusta

Monien kuluttajien mielestä euron käyttöönotto on nostanut hintoja. Tiedotusvälineet ovat kertoneet lukuisista yksittäistapauksista, joissa on yritetty hyötyä euron käyttöönotosta. Tästä on syntynyt vaikutelma, että hinnat ovat nousseet merkittävästi euron vuoksi.

Saksan hallitus järjesti kauppiaiden ja kuluttajajärjestöjen kanssa kokouksen, jossa keskusteltiin asiasta. Saksassa sitä kutsutaan "teuro-keskusteluksi" (teuer = kallis). Kreikassa ja Italiassa kuluttajajärjestöt järjestivät "eurolakkoja", ja Ranskassa ja Alankomaissa kritisoitiin voimakkaasti virallisia hintaindeksejä.

Yleinen mielipide käy ilmi euroalueella marraskuussa 2002 tehdystä viimeisimmästä Eurobarometri-kyselystä ⁽¹⁾. Vastaajista 84,4 prosenttia katsoi, että hintoja on muunnettu kuluttajien tappioksi. Vastaavasti 10,9 prosenttia oli sitä mieltä, että hinnannousut ja -laskut olivat tasapainossa. Vain 2,7 prosenttia koki, että kuluttaja jäi voitolle hintojen pyöristyksen yhteydessä.

⁽¹⁾ Eurobarometer Flash EB 139, marraskuu 2002.

Kuvio 11

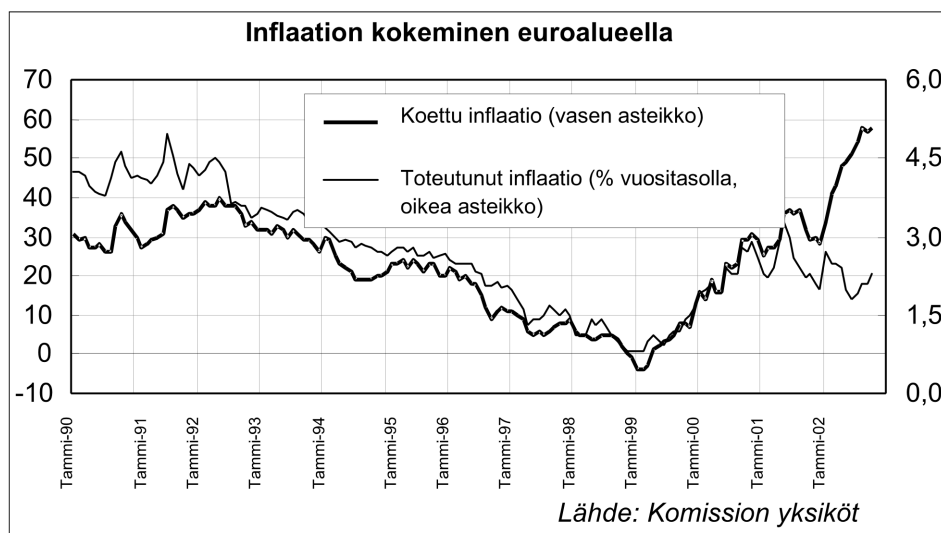
Vastaajat olivat sitä mieltä, että hintoja on järjestelmällisesti pyöristetty ylöspäin pienissä ruokakaupoissa (80 % vastaajista), palveluissa (80 %), kahviloissa ja ravintoloissa (85 %), joukkoliikenteessä (55 %), vapaa-ajan palveluissa (elokuvateatterit, uimahallit jne.), myyntiautomaateissa (62 %) ja pankkien palvelumaksuissa (53 %).

EU:ssa aikaisemmin tehdyt euroalueen hintakehitystä koskevat kuluttajakyselyt osoittavat selvästi koetun ja todellisen inflaa-

tion välisen eron, joka syntyi euron käyttöönoton myötä ⁽¹⁾. Kuten kuviosta 12 käy ilmi, kansalaisten arviot ja todelliset inflaatioluvut ovat aiemmin olleet varsin yhdenmukaiset, mutta vuoden 2002 alusta kansalaiset ovat arvioineet inflaatiovauhdin huomattavasti todellista nopeammaksi.

⁽¹⁾ Komission yksiköiden asiakirja "Quarterly Report on the Euro Area", heinäkuu ja syyskuu 2002. EKP:n kuukausikatsaus, heinäkuu ja lokakuu 2002.

Kuvio 12



Toteutuneen ja koetun inflaation välinen ero johtuu useista syistä. Kuluttajat hahmottavat yleensä kokonaisinflaation useasti ostamiensa tavaroiden ja palvelujen hintojen kehityksen perusteella ⁽¹⁾. Näyttää siltä, että juuri kyseisten hyödykkeiden hinnat ovat nousseet poikkeuksellisen paljon euron käyttöönoton myötä (kahvilat, ravintolat, korjauspalvelut, parturit/kampaamot, sanoma- ja aikakauslehdet jne.). Harvemmin ostettavien tavaroiden ja palvelujen hinnat ovat nousseet vähemmän. Tietokoneiden sekä valokuvaus- ja äänityslaitteiden hinnat ovat jopa laskeneet. YKHI:n kaltaisessa kattavassa indeksissä joidenkin hyödykeluokkien poikkeuksellisen suuret hinnankorotukset tasapainottavat kuluttajien harvemmin ostamien tuotteiden luokissa, joilla on suurempi painoarvo.

Toinen euron käyttöönoton inflaatiovaikutuksiin liittyvä tekijä saattaa johtua hintojen muuttamisesta aiheutuvista kustannuksista (ns. menu costs). Hintojen muuttamiseen liittyvät kiinteät kustannukset saattoivat aiheuttaa sen, että poikkeuksellisen monet yritykset tarkistivat hintojaan vuodenvaihteessa. Suhteellisen

ten hinnanmuutosten tavallista korkeampi osuus johtaa kuluttajat harhaan heidän arvioidessaan käteisen euron käyttöönoton vaikutuksia inflaatioon. Tämä selitys perustuu tosiasioihin. Esimerkiksi Saksassa hintavertailujen tekijät panivat merkille, että kotitalouksien kuluttamien vakiohyödykekorin kuuluvien tavaroiden ja palvelujen hintoja oli tarkistettu poikkeuksellisen monen tuotteen osalta siirtymäkauden ensimmäisen kuukauden aikana ⁽²⁾. Jos hintoja on tarkistettu ylöspäin sellaisissa tuoteryhmissä, joiden perusteella kuluttajat muodostavat käsityksensä inflaatiosta, ei ole yllättävää, että koettu inflaatio eroaa toteutuneesta.

6. ALAKOHTAINEN TARKASTELU

6.1 Pankkiala

Kuluttajien ja muiden pankkiasiakkaiden käyttäytyminen on muuttunut hieman erityisesti käteisen rahan käytön ja maksuvälineiden valinnan suhteen.

⁽¹⁾ Ks. esim. J. Walschots (2002) "Why does inflation feel so high?", CBS Webmagazine, 10. kesäkuuta 2002. <http://www.cbs.nl>

⁽²⁾ Saksan keskuspankin kuukausikatsaus, maaliskuu 2002.

6.1.1 Maksuvälineen valinta

Euron käyttöönotto näyttää vaikuttaneen jonkun verran keski-vertosaakkaan maksuvälinevalintoihin. Kaikkien käytettävissä olevien tietojen perusteella muiden maksuvälineiden kuin käteisrahan käyttö on lisääntynyt vuonna 2002. Esimerkiksi Italiassa pankkikorttimaksut ovat lisääntyneet 30 prosenttia ja luottokorttimaksut 15 prosenttia. Suomessa pankki- ja luottokorttimaksut ovat lisääntyneet 15–20 prosenttia. Belgiassa pankkikorttimaksut ovat lisääntyneet jopa 17 prosenttia⁽¹⁾. Luottokorttimaksut lisääntyivät kaksi prosenttia, mutta sähköisten kukkaroiden latausmäärät lisääntyivät huimat 120 prosenttia⁽²⁾. Myös Itävallassa korttimaksaminen on kasvanut 15 prosenttia.

Luvut viittaavat viimeaikaiseen kehitykseen vuonna 2002. Euron vaikutuksia ei kuitenkaan voida tarkasti eritellä. Maksuvälineen valintaan vaikuttavat monet muutkin tekijät kuten muita maksuvälineitä kuin käteisrahaa suosivat kampanjat tai pankki- ja luottokortteja sekä korttirahaa hyväksyvien uudenaikaisten myyntiautomaattien käyttöönotto. Eurosekkien takausjärjestelmä lakkautettiin vuoden 2001 lopussa. Joissakin jäsenvaltioissa sekkejä ei enää anneta asiakkaille lainkaan, joten niitä käytetään useimmissa maissa äärimmäisen vähän. Tämäkin on saattanut vaikuttaa muiden maksuvälineiden käytön lisääntymiseen. Muiden maksuvälineiden kuin käteisrahan käytön havaittiin yleistävän jo ennen euron käyttöönottoa.

6.1.2 Käteisnostot pankkiautomaateista

Tilastotietojen mukaan asiakkaiden pankkiautomaateista nostama summa on kasvanut useissa maissa. Saksassa Maestro-järjestelmään kuuluvilla pankki- ja luottokorteilla tehdyt kertanostot ovat kasvaneet keskimäärin 12,4 prosenttia. Italian pankeista saatujen tietojen mukaan nostot ovat kasvaneet keskimäärin 10–20 prosenttia. Suuri belgialainen pankki ilmoittaa keskimääräisen noston kasvaneen 9 prosenttia. Myös Ranskassa, Itävallassa ja Alankomaissa on ollut lievää kasvua. Kehitys ei ole ollut yhdenmukaista koko euroalueella, mutta yksi syy saattaa olla se, että pankkiautomaattien antamien euroseteleiden arvo saattaa poiketa suuresti automaattien aiemmin antamista kansallisista seteleistä. Jos esimerkiksi Itävallassa nostettu tavanomainen summa oli ennen 1 000 šillinkiä (72,67 euroa), se voi olla nyt joko 50 euroa (688,02 šillinkiä) tai 100 euroa (1 376,03 šillinkiä). Tässä esimerkissä pelkkä pyöristys tasauroihin joko pienentää kertanostoa 31,2 prosenttia tai kasvattaa sitä 37,6 prosenttia.

⁽¹⁾ Luku viittaa paikallisen pankkikortin (Bancontact/MisterCash) käyttöön.

⁽²⁾ Luku viittaa korttirahaan (Proton).

Rajatyöttävien automaattinostojen osalta tilanne on erilainen. Saksassa ja Belgiassa on havaittavissa pienoista kasvua. Toisaalta Mastercard Europan⁽³⁾ antamien tietojen mukaan rajatyöttävät automaattinostot ovat vähentyneet. Itävaltalaisen pankkien antamien tietojen mukaan ulkomaalaiset ovat tehneet Itävallassa 30 prosenttia aiempaa vähemmän käteisnostoja. Itävaltalaisen tekemät ulkomaiset käteisnostot ovat samalla tasolla kuin ennenkin. Epäyhtenäinen kehitys ei yllätä, koska rahaliiton toteuttaminen antaa kansalaisille mahdollisuuden ottaa kotimaasta käteistä mukaansa ulkomaille. Käteisnostopaikan valinta tehdään käteisnostosta menevien kulujen mukaan. Eri tekijät saattavat lisätä tai vähentää rajatyöttävien automaattinostojen määrää. Vaikutukset saattavat siis kumota toisensa. Heinäkuun 1. päivänä 2002 voimaan tulleen rajatyöttävistä maksuista annetun asetuksen mukaan rajatyöttävistä ja kotimaisista käteisnostoista perittävien palkkioiden on oltava samat. Ennen kyseistä päivämäärää palkkiot olivat keskimäärin neljä euroa. Asiakkaat, joilta ei kotimaassa peritä kuluja käteisnostoista, tekevät nyt herkemmin nostoja myös ulkomaille. Jos asiakkaalta peritään kotimaassa palvelumaksu oman pankkiryhmän ulkopuolisista automaateista tehdyistä käteisnostoista, samaa palvelumaksua sovelletaan myös ulkomaisiin käteisnostoihin. Tästä huolimatta ulkomaiset nostot eivät välttämättä yleisty. Tässä vaiheessa ei voida arvioida, ovatko rajatyöttävät nostot lisääntyneet palvelumaksujen yhtenäistämisen vuoksi.

6.1.3 Kaksoishinnoittelu

Kaksoishinnoittelua sovellettiin pankkialalla erityisesti tiliotteissa euroon siirtymisen helpottamiseksi. Asiakaspalvelun vuoksi monet pankit ovat jatkaneet kaksoishinnoittelua vuoden 2002 loppuun asti ja jotkut pankit jopa harkitsevat käytännön jatkamista vuonna 2003. Jotkin pankit eivät ole vielä päättäneet, milloin kaksoishinnoittelu lopetetaan.

6.2 Vähittäiskauppa

Käteismaksujen ennakointiin lisääntyvän vuoden alussa, koska euroalueen kuluttajat halusivat käyttää uusia euroseteleitä ja -kolikoita ja varsinkin käyttää loput kansalliset setelit ja kolikot. Näin myös tapahtui käytännössä. Ajan kuluessa tilanne muuttui, ja vähittäiskauppioiden mukaan muiden maksuvälineiden kuin käteisrahan käyttö on sittemmin lisääntynyt.

⁽³⁾ Mastercard-kortit ja Maestro-pankkikortit.

Kaksoishinnoittelu on selvästi helpottanut euron käyttöönottoa sekä rinnakkaiskäytön aikana että jälkeenpäin. Alun perin oli tarkoitus jatkaa kaksoishinnoittelua vuoden 2002 puoliväliin asti, mutta monet kuluttajat ovat pitäneet jatkoaikaa tarpeellisena. Monet vähittäiskauppiat ovat jatkaneet kaksoishinnoittelua, koska sen katsotaan jopa parantavan asemia kilpailussa. Jotkut vähittäiskauppiat eivät ole vielä päättäneet, milloin lopettavat kaksoishinnoittelun vaan ovat päättäneet jatkaa sitä vuonna 2003 ainakin laskun loppusummissa (ks. myös 4.3 kohta).

6.3 Käteinen raha kuljetusalalla

Käteisen rahan kuljetusliikkeillä oli tärkeä rooli euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotossa. Käteisen rahan laskennasta ja lajittelusta vastaavat keskuksat olivat valtavan paineen alla useita kuukausia, koska niihin virtasi nopeasti suuret määrät kansallista rahaa. Koska kaikki euroalueen valtiot käyttävät samaa rahaa, rajatylittävien rahakuljetusten järjestäminen on aiempaa vaikeampaa. Rahakuljetuksiin sovelletaan kussakin euroalueen valtiossa omia sääntöjä, joita ei ole yhdenmukaistettu, joten kuljetusten järjestäminen on käytännössä mahdotonta.

6.4 Myyntiautomaattiala

Alan yritykset pyrkivät muuttamaan automaattinsa euroilla toimiviksi mahdollisimman pian, jotta liikevaihto ei laskisi. Jotkin myyntiautomaattien ylläpitäjät ilmoittivat kuitenkin liikevaihtonsa laskeneen vuoden alussa jopa 20 prosenttia⁽¹⁾.

Käteisrahalla toimivat automaatit, joita on selvä enemmistö (joissakin maissa jopa 85–95 % kaikista automaateista), muodostivat isomman haasteen kuin korteilla tai rahakkeilla toimivat automaatit, jotka edellyttivät vain uudelleenohjelmointia ja uusien hintojen merkitsemistä. Monet automaattien ylläpitäjät uusivat käteisen eurorahan käyttöönoton yhteydessä myös automaattien tunnistusjärjestelmät. Ranskassa uusittiin 90 prosenttia ja Saksassa 70 prosenttia automaattien tunnistusjärjestelmistä. Vain jäljelle jääneet vanhat tunnistusjärjestelmät muutettiin. Irlannissa uusittiin 50 prosenttia ja Italiassa 25 prosenttia järjestelmistä. Tunnistusjärjestelmien uusimista voidaan pitää investointina tulevaisuuteen, koska se antaa paremmat mahdollisuudet tunnistaa setelit ja kolikot (ja erityisesti niiden uudet aitoustekijät) ja torjua väärennöksiä. Toisaalta tunnistusjärjestelmien uusiminen maksaa 375–600 euroa automaattia kohti, joten kustannus on merkittävä. Muuta kuin käteisrahaa käyttävien automaattien järjestelmien uusiminen on halvempaa ja maksaa keskimäärin 400 euroa.

⁽¹⁾ Luvut perustuvat viidessä euroalueen valtiossa (Ranska, Saksa, Italia, Irlanti ja Alankomaat) tehtyyn tutkimukseen, joka kattaa 80 prosenttia myyntiautomaattien markkinoista.

Belgian, Luxemburgin ja Alankomaiden kaltaisissa maissa, joissa korttiraha on yleisessä käytössä, monet aiemmin kolikoilla toimineista automaateista on muutettu myös korttirahalla toimiviksi. Pysäköintimittareiden nopea uusiminen aiheutti oman maan kansalaisten lisäksi jonkin verran ongelmia turisteille, joilla ei yleensä ole hallussaan paikallisia maksukortteja.

Myyntiautomaattien ylläpitäjät korostavat, että kaikenarvoisia eurokolikoita on tarpeeksi liikkeellä ja niiden laatu on hyvä. Tämä osoittaa, että kaikkien euroalueen valtioiden liikkeeseen laskemat eurokolikot täyttävät myyntiautomaattien nykyaikaisten tunnistusjärjestelmien asettamat tiukat vaatimukset. Myyntiautomaateissa voidaan yleensä käyttää kaikkia muita eurokolikoita paitsi yhden ja kahden sentin kolikoita. Hinnat asetetaan yleensä viiden sentin välein. Euron käyttöönoton yhteydessä tehdyistä hinnanmuutoksista ei ole selvää käsitystä. Hintoja pyöristettiin molempiin suuntiin, jotta päästiin automaattien edellyttämiin tasalukuihin.

7. KÄTEISEN EURORAHAN ASEMA EUROALUEEN ULKOPUOLELLA

Tässä jaksossa tarkastellaan euroseteleiden ja -kolikoiden liikkuamista ja käyttöä euroalueen ulkopuolella. Näyttää siltä, että euron käyttö yleistyy euroalueen ulkopuolisissa Euroopan maissa. Muilla mantereilla euroa käytetään pääasiassa turistikohhteissa.

Eurooppalaisten matkailijoiden käyttäytymisellä on keskeinen merkitys. Viimeisimmän Eurobarometri-kyselyn mukaan 53 prosenttia euroalueen ulkopuolelle matkustaneista euroalueen kansalaisista otti mukaansa euroja, kun taas dollareita otti mukaansa vain 16 prosenttia matkustajista.

7.1 Euroalueen ulkopuoliset kolme jäsenvaltioa

Talous- ja rahaliiton ulkopuolelle toistaiseksi jääneissä jäsenvaltioissa (Ruotsi, Tanska ja Yhdistynyt kuningaskunta) on seurattu tiiviisti käteisen eurorahan käyttöönottoa. Syyskuussa 2002 tehdyn tutkimuksen mukaan enemmistö näiden kolmen maan kansalaisista (tanskalaisista 68 %, ruotsalaisista 56 % ja briteistä 53 %) katsoi saaneensa paljon tai erittäin paljon tietoa eurosta. Kansalaisten enemmistö (tanskalaisista 55 %, ruotsalaisista 56 % ja briteistä 55 %) on jo käsitellyt euroseteleitä tai -kolikoita. Monet ovat huomanneet kotimaassaan tuotteita, joiden hinnat on merkitty euroina (tanskalaisista 47 %, ruotsalaisista 37 % ja briteistä 38 %). Valtaosa kyseisten maiden kansalaisista tietää, että euro helpottaa maiden välisiä hintavertailuja.

Käteinen euroraha hyväksytään Tanskassa yleisesti maksuvälineeksi⁽¹⁾. Tanskalaisista yrityksistä 83 prosenttia otti syyskuussa 2002 vastaan euroseteleitä ja -kolikoita turisteilta. Kyseisistä yrityksistä 72 prosenttia otti euroja vastaan myös oman maan kansalaisilta. Euroja vastaanottaneista kauppiaista 15 prosenttia ilmoittaa asiasta erillisellä kyltillä ja 35 prosenttia ilmoittaa laskun loppusumman euroina Tanskan kruunujen lisäksi. Kaksoishinnoittelua käyttää ainakin osassa tuotevalikoimaansa 13 prosenttia euroja vastaanottavista kauppiaista, ja 12 prosenttia antaa myös vaihtorahat euroina.

Ruotsissa useat kaupat, hotellit ja ravintolat myös suurkaupunkien ja turistikohteiden ulkopuolella hyväksyvät käteisen euron maksuvälineeksi vaikka eivät aiemmin ottaneet vastaan EU:n kansallisia valuuttoja. Useimmiten yritykset kuitenkin vain ottavat vastaan euroseteleitä, mutta antavat vaihtorahat Ruotsin kruunuina. Laajinta euron käyttö on Ruotsin ja Suomen raja-alueilla. Pohjois-Ruotsissa kaukana muista ruotsalaisista asutuskeskuksista sijaitseva Haaparannan kaupunki, joka on lähellä Torniota, on erityisasemassa. Siellä on käytännössä siirrytty euron käyttöön. Euroa käytetään yleisesti maksuvälineenä ja kaikki hinnat ilmoitetaan myös euroina. Jopa kaupungin talousarvio vuodelle 2002 laadittiin paitsi Ruotsin kruunuina myös euroina. Kaupan keskusjärjestö ajaa voimakkaasti euron hyväksymistä maksuvälineeksi kaupoissa jakamalla "We accept the euro" -tarraa. Ruotsissa järjestetään kansanäänestys euron käyttöönotosta 14. syyskuuta 2003.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa euro hyväksytään joskus maksuvälineeksi Lontoossa ja turistikohteissa. Vaihtorahat annetaan yleensä Englannin puntina. Hinnat ilmoitetaan joskus euroina. Briteistä 74 prosenttia on huomannut, että yhteinen raha helpottaa maiden välisiä hintavertailuja. Kansalaisista 83 prosenttia katsoo, että euron käyttöönotto 12:ssa EU-maassa oli historiallinen tapahtuma.

7.2 Liittymistä valmistelevat maat

Euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotolla on ollut jonkin verran vaikutuksia myös liittymistä valmistelevissa maissa. Euroa on käsitelty paljon tiedotusvälineissä, koska kyseiset valtiot sijaitsevat lähellä euroaluetta. Yleinen mielipide on yleensä myönteinen, koska nämä maat suunnittelevat euron käyttöönottoa jossain vaiheessa EU:hun liittymisen jälkeen.

Eurojen hankkiminen pankeista ja vaihtaminen kansalliseen valuuttaan on helppoa kaikissa liittymistä valmistelevissa maissa. Useimmissa niistä on myös mahdollista maksaa euroilla kaupoissa, hotelleissa ja ravintoloissa. Euroilla maksaminen ei välttämättä edes aiheuta lisäkuluja. Turistikohteissa hinnat ilmoitetaan euroina kotimaisen valuutan rinnalla. Bulgariassa ja Tur-

kissa euron käyttö on niin yleistä, että sitä voidaan melkein pitää rinnakkaisvaluuttana Yhdysvaltain dollarin ohella.

7.3 Euro maailmalla⁽²⁾

7.3.1 Muu Eurooppa

Euroopan unioni on aiemmin tehnyt Monacon, San Marinon ja Vatikaanin kanssa valuuttasuhteista sopimuksen, jonka mukaan euro on näiden maiden kansallinen valuutta ja laillinen maksuväline. Sopimusten mukaan kyseiset valtiot voivat laskea liikkeeseen tietyn määrän eurokolikoita, jotka ovat laillisia maksuvälineitä koko euroalueella. Ne eivät kuitenkaan saa laskea liikkeeseen euroseteleitä eikä muitakaan seteleitä. Andorrassa euro on korvannut Ranskan frangin ja Espanjan pesetan, joita käytettiin ennen rinnakkain, koska maalla ei ollut omaa valuuttaa.

Euro on käytännössä kansallinen raha myös Kosovossa ja Montenegrossa, jotka ovat osa Jugoslavian liittotasavaltaa. YK:n hallinnoimassa Kosovossa ulkomaanvaluutan käyttö ja hallussapito laillistettiin syyskuussa 1999. Tällä alueella käytettiin ennen vuotta 2002 valtaosin käteistä rahaa, pääasiassa Saksan markkoja. Kosovon pankki- ja maksualan viranomaiset toivat vuoden 2002 alussa maahan 413,3 miljoonan euron arvosta seteleitä ja 5,5 miljoonaa euroa kolikkoina helpottaakseen siirtymistä euron käyttöön. Lisäksi liikepankit toivat maahan 142 miljoonaa euroa. Pankki- ja maksualan viranomaiset tekivät myös parhaansa edistääkseen siirtymäkauden onnistumista Serbian erillisalueilla Kosovossa, missä Jugoslavian dinaaria käytetään edelleen maksuvälineenä. Euron käyttöönoton positiivinen sivuvaikutus oli pankkijärjestelmän vahvistuminen monien ihmisten tallettaessa rahansa pankkitileille siirtymäkauden aikana. Montenegrossa euro korvasi Saksan markan, josta tuli maksuväline vuonna 1999. Toisin kuin Kosovossa, euro on Montenegrossa laillinen maksuväline.

Mualla Euroopassa eurolla on jopa vahvempi asema kuin ennen Saksan markalla, jonka se on korvannut. Käteisen euron hankkiminen ja vaihtaminen paikalliseksi valuutaksi on helppoa. Kaupat, hotellit, ravintolat jne. hyväksyvät euron yleensä maksuvälineeksi eikä euron käyttö välttämättä aiheuta merkittäviä lisäkuluja. Erityisesti Balkanilla ja Itä-Euroopassa euroa ja Yhdysvaltain dollaria käytetään yleisesti ja niitä voidaan pitää rinnakkaisvaluuttoina. Varsinkin turistikohteissa hinnat ilmoitetaan joskus euroina.

⁽¹⁾ Luvut ovat Danish Commerce & Services -järjestön tutkimuksesta.

⁽²⁾ Tämän jakson tiedot perustuvat euron hyväksymisestä ja asemasta euroalueen ulkopuolisissa maissa tehtyyn kyselyyn, johon vastasivat ulkomaiset Euroopan unionin lähetystöt.

7.3.2 Afrikka

Joillakin Afrikan mailla on historiallisista syistä yhteydet Eurooppaan, minkä vuoksi euroa käytetään joissakin Afrikan osissa yleisesti kansainvälisissä maksutapahtumissa erityisesti niissä valtioissa, joiden oma valuutta on kiinnitetty euroon kiinteällä valuuttakurssijärjestelmällä. Tämä koskee kaikkia CFA-alueeseen kuuluvia valtioita eli Keski-Afrikan talous- ja rahaliittoa (CEMAC), Länsi-Afrikan talous- ja rahaliittoa (WAEMU) ja Kap Verdeä. Näissä valtioissa yleinen kiinnostus euroon liittyviin asioihin on paljon korkeammalla tasolla kuin mantereen muissa valtioissa.

Euron käyttöönoton vaikutukset ovat olleet Afrikassa yleensä vähäisiä. Käteistä eurorahaa ei ole helppo hankkia eikä vaihtaa paikalliseen afrikkalaiseen valuuttaan varsinkaan niissä maissa, joissa sovelletaan valuuttarajoituksia. Euroseteleitä ja -kolikoita on yleensä saatavilla vain suurimmista pankeista ja lentokenniltä. Kyseisistä paikoistakin saa yleensä helpommin dollareita. Useimmissa maissa voi kuitenkin maksaa euroilla. Kaksoishinnointelua käytetään vain muutamassa Afrikan maassa (esim. Kamerun ja Egypti) joissakin turistikohteissa.

Intian valtameressä sijaitseva Reunionin saari on ottanut euron virallisesti käyttöön, koska se on Ranskan merentakainen departementti. Niin ikään Intian valtameressä sijaitseva Mayotten saari on Ranskan merentakainen alueellinen yhteisö, jossa käytettiin ennen Ranskan frangia, joten euro on otettu sielläkin virallisesti käyttöön.

7.3.3 Amerikka

Yhdysvaltain dollarilla on vahva asema koko Amerikan mantereella. Käteisen eurorahan käyttöönotto ei ole vaikuttanut asiaan. Useimmissa valtioissa euroja on vaikea hankkia pankeista tai vaihtaa paikalliseen valuuttaan. Euroa ei juurikaan hyväksytä maksuvälineeksi hotelleissa tai ravintoloissa. Poikkeuksia ovat Dominikaaninen tasavalta, Kuuba ja Surinam. Viimeksi mainittu on Alankomaiden entinen siirtomaa, jossa euroilla voi yleensä maksaa pientä palkkiota vastaan. Turistikohdeissa hinnat on merkitty myös euroina. Surinamin erikoisasemaan voi olla yhtenä selityksenä vieressä sijaitseva Ranskan Guayana, joka kuuluu Ranskalle ja jossa käytetään yksinomaan euroa. Euroa käytetään myös Karibianmerellä sijaitsevilla Ranskan merentakaisissa departementeissa (Guadeloupe ja Martini-

que). Euro on otettu käyttöön myös Saint-Pierre ja Miquelon-saaristossa, joka on Pohjois-Atlantilla Kanadan rannikon edustalla sijaitseva Ranskan merentakainen alueellinen yhteisö.

7.3.4 Aasia ja Oseania

Lähi-idässä euron käyttöönotolla on ollut hyvin vähäiset vaikutukset. Käteisen eurorahan hankkiminen ja vaihtaminen paikalliseksi valuutaksi on melko helppoa. Tietyissä valtioissa euroilla voi maksaa kaupoissa, hotelleissa ja ravintoloissa. Israelissa euron käyttö on jonkin verran yleisempää. Vaikka euro ei ole virallinen maksuväline, se hyväksytään vähäisin lisäkuluin tärkeimmissä turistikohteissa.

Muualla Aasiassa euron käyttöönotolla oli paikoin suurempi vaikutus. Valtaosassa Aasian maita euroa voi hankkia ja vaihtaa paikalliseksi valuutaksi paitsi jos lainsäädännössä on ulkomaan valuuttaa koskevia rajoituksia. Esimerkiksi Thaimaassa, Etelä-Koreassa ja Laosissa kaupat, hotellit, ravintolat jne. hyväksyvät euron yleisesti maksuvälineeksi eikä euron käyttö tavallisesti aiheuta merkittäviä lisäkuluja. Kaksoishinnointelu on harvinaista, mutta sitä esiintyy erityisesti turistikohteissa esimerkiksi Thaimaassa ja Filippiineillä. Jos toista maksuvälinettä käytetään yleisesti kotimaisen valuutan rinnalla, se on yleensä dollari tai naapurimaan valuutta. Euroilla ei ole merkittävää asemaa kansainvälisissä maksuissa, koska Aasiassa käytetään niissä pääasiassa dollaria. Euro on kuitenkin saanut jonkin verran huomiota tiedotusvälineissä. Euron kurssi kiinnostaa erityisesti Japania.

Käteisen eurorahan vaihtaminen paikalliseksi valuutaksi on helppoa Oseaniassa. Alueella ei yleensä käytetä ulkomaanvaluuttoja maksuvälineinä kotimaisen rahan rinnalla. Euroilla ei yleensä voi maksaa kaupoissa, hotelleissa tai ravintoloissa. Ranskan merentakaisilla alueilla kuten Uudessa-Kaledoniassa ja Ranskan Polynesiassa tilanne on hieman toinen. Näillä alueilla käytetään CFP-frangia, jolla on kiinteä pariteetti suhteessa euroon. Euroista ollaan tämän vuoksi kiinnostuneita ja niillä voi usein maksaa hotelleissa, ravintoloissa ja kaupoissa. Australialaiset ja uusiseelantilaiset suhtautuvat euroon yleensä positiivisesti ja pitävät sitä dollarin vaihtoehtona kansainvälisillä markkinoilla, mikä vähentää näiden maiden riippuvuutta dollarista.